

Tysklands socialpolitiske Partier.

H. v. Scheel: Unsere socialpolitische Parteien. Leipzig, 1878. F. A. Brockhaus. (173 S.)

En almenfattelig og for Størstedelen objektiv Fremstilling af Tysklands forskjellige socialpolitiske Partier. Ikke noget i theoretisk Henseende betydeligt Værk, men et praktisk Værk, navnlig fordi det paa en bekvem Maade vejleder det ikke specielt sagkyndige Publikum og leverer det de forskjellige Partiers Programmer. Forf. har som bekjendt selv taget flittig Del i de socialpolitiske Diskussioner; af Folk, der staa de omstridte Spørgsmaal saa nær, kan man neppe vente eller forlange en mere upartisk Fremstilling end den nærværende.

Forf. angiver først, hvad han forstaar ved «socialpolitisk» i Modsætning til «social», «politisk», «økonomisk». Vi finde intel Interessant at notere her. — Han fremhæver derefter — med Rette —, at den sejeste Fastholden ved de sociale Tilstande sandsynligvis vil gives i den politiske Forfatningsform, der bringer den største Del af de forskjellige Interesser umiddelbart til at gjælde og medvirke: det rene Demokrati maa yde den største Konservatisme; — Erfaringen synes at bekræfte denne theoretiske Sætning (jfr.

Schweiz: det demokratiske Referendum har vist en Konservatisme hos Folket, der vækker Misundelse hos andre Landes Konservative, og bringer Reformvenner til at fortvivle). Omvendt lade grundige sociale Omvæltninger, pludselige økonomiske Reformer sig intetsteds saa let gennemføre som under det absolute Monarki, fordi det yder kraftige Statsmænd et fortræffeligt Apparat til hurtigt og i det gunstige Øjeblik at gennemføre Reformideer (jfr. Bondeemancipationen i Rusland, de store preussiske Reformer i Begyndelsen af dette Aarhundrede osv.). Men i det Hele maa dog Sammenhængen mellem det Socialpolitiske og det Politiske betegnes som temmeligt løs: i Stater, der høre under samme Civilisationskreds, vil der ved Siden af de forskjelligste politiske i Almindelighed findes de samme socialpolitiske Partier. Dog ikke blot i Stater, der høre under samme Civilisationskreds, men overhovedet paa alle Civilisationsstandpunkter og til alle Tider vil der være én stor Modsætning mellem de socialpolitiske Partier: Modsætningen mellem dem, der befinde sig vel under de givne Samfundsforhold og derfor have Interesse i at bevare dem, og paa den anden Side dem, der stræbe efter principielle sociale Forandringer, fordi de ikke føle sig vel. Af denne Modsætning udspringe de sociale Spørgsmaal. Om dem gruppere sig de forskjellige socialpolitiske Partier — konservative, Mellempartier, radikale —, der indbyrdes strides dels om selve Spørgsmaalenes Existens, dels om Midlerne til deres Løsning.

For ret at forstaa de socialpolitiske Partier er det nødvendigt, mener Forf., først at belyse dem paa «en historisk Baggrund». Derfor giver han Læserne en Fremstilling af «de socialpolitiske Partiers historiske Grundlag». De socialpolitiske Partier, der ere Frem-

stillingens Gjenstand, ere vel fortrinsvis Tysklands, men kunne dog i Almindelighed betegnes som det moderne Samfunds. Det moderne Samfunds Udgangspunkt er den store franske Revolution. Men ligesom den politiske Revolution var bleven forberedt ved Montesquieu og Rousseau, saaledes forberededes den økonomiske ved en Skole af Økonomister, der stod i nær Berøring med hin Tids materialistiske Filosofi: Fysiokraterne. Ud af den fysiokratiske Lære udviklede Smithianismen sig. Samtidigt med at Lovgivningen blev stedse mere gennemtrængt af Smithianismens Ideer, og samtidigt med at Industrien stedse mere antog Karakter af Storindustri, opstod der en Arbejderstand, som staar i et juridisk set frit og i et fuldstændigt løst Forhold til Arbejdsgiverstanden, — som modtager en Pengeløn (der ikke umiddelbart har Noget at gøre med det ved Arbejdet tilvebragte Produkts Værdi), — som, efterhaanden som Storindustrien udvider sig, stedse mere taber Udsigten til at opnaa økonomisk Selvstændighed, — og som stedse mere bliver afhængig af Produktionsforholdenes Omskiftelser. Idet nu denne Arbejds- og Lønningsform stedse mere udbreder sig, skabes der en stor og ifølge sine Livskaar ensartet Masse af Lønarbejdere, en særlig Arbejderstand, ved Hjælp af hvilken overordenligt store industrielle Resultater ganske vist kunne opnaas, men som dog netop i sin Egenskab af særlig Arbejderstand træder i en vis Modsætning til det øvrige Samfund, og ved de bestandige Kampe om Lønningshøjden meget let trænges hen i en oppositionel Stilling, der finder sit Udtryk i særlige socialpolitiske Krav. Naar nu, paa den ene Side, denne ifølge sin Besiddelsesløshed økonomisk lidet modstandskraftige Klasse overlodes til den fri Konkurrencekamp, medens,

paa den anden Side, Driftsherrerne energisk opfyldte den dem af Smithianismen saa indstændigt paa Hjerte lagte Pligt, at producere saa meget som muligt, uden Hensyn til Forbruget af Menneskemateriale, — saa kunde det ikke være Andet, end at der i de arbejdende Klasser maatte udvikle sig Misfornøjelse og Misligheder, der maatte føre til Kampe, naar man ikke ved Hjælp af Reformer blev Herre over dem. I ethvert Fald var der i den ny Erhvervsordnings Misligheder givet Stof til en Opposition og Kritik, der vilde avle ny socialpolitiske Ideer, — og som den egenlige Skaber af den socialpolitiske Kritik betegner Scheel da Saint-Simon. Saint-Simon havde opkastet det for sin Tid dristige Spørgsmaal: hvad vil være værst for Landet: at det pludseligt mister hele den kongelige Familie, hele Hofstaten, den øverste Gejstlighed, kort sagt de tre tusinde højst staaende Personer, — eller at det mister de tre tusinde største Lærde og bedste Arbejdere? Det Svar, han gav sig selv, lød paa, at de tre tusinde fine Folk meget let kunde erstattes, og at det vilde være uendeligt vanskeligere at udfylde de tre tusinde Arbejders og Lærdes Pladser. En alvorlig Sandhed iklædt en pudsig Form! Med hint Spørgsmaal og dette Svar havde Saint-Simon udtalt, at Arbejdet ikke indtager den Plads i Samfundet, der tilkommer det. Smithianerne, der ansaa deres Theori for ufejlbar, fordi den var den naturbestemte, havde bevist, at Arbejdet frembringer alle Værdier; men i det virkelige Liv er det ikke Arbejdet, men Besiddelsen, der sidder til Højbords i den sociale Ordning; — nu kom Saint-Simon og drog de sociale Konsekvenser af hin Theori: thi Saint-Simon fordrede, at den Kraft, der, efter hvad Videnskaben hævder, bærer og opretholder Samfundet, ogsaa skal indtage den første

Plads i dette. Samfundets betydeligste Klasse staar nu i sidste Række; — den skal fremtidigt, hævdede Saint-Simon, staa i første. Smithianerne havde opfattet «Arbejdet» som teknisk Produktionsfaktor, som Middel til Dannelse af Kapital; men heraf havde de ikke uddraget Slutninger til Fordel for Arbejderne; vel havde de proklameret Arbejdet som Nationalvelstandens Kilde, — men af Arbejdets økonomiske Væsen uddrog de ingen social Berettigelse. Saint-Simon hævdede Arbejdet fra et teknisk Element op til et socialt, og paaviste Sammenhængen mellem den økonomiske og den sociale Ordning. «Og idet han videnskabeligt forfølger denne Tanke, grundlægger han Socialismen!»

Ved at henpege paa Forskjellen mellem Arbejdets økonomiske og dets sociale Plads havde Saint-Simon draget et mægtigt, hidtil uløst Problem frem, og han havde ud i Folkets store, arbejdende, besiddelsesløse Masse kastet en Tanke, der kunde voxe til en Utilfredshedens og Klassekampens Magt. Hans Efterfølgere, Bazard og de andre Saint-Simonister, søgte at afpasse Theorierne efter den praktiske Agitations Behov. Og af den efter dem følgende Louis Blanc, med hans projekterede Socialværksteder, og hans Forslag om at ødelægge Konkurrencen ved Konkurrencen σ : Statskonkurrencen, fik Arbejderne at vide, at de godt kunde bruge den nuværende Stat til en Gjennemførelse af de Reformer, der maatte ønskes. Louis Blanc forlangte hverken et absolut nyt socialt Princip eller en egenlig Omvæltning af den økonomiske Ordning efter hidtil aldrig prøvede Grundsætninger; han vilde kun reorganisere Retningen af tilstedeværende og bekjendte Kræfters Virksomhed. Med denne Tanke er nu egenlig først Overgangen fra den

socialle Reformides hele abstrakte Bevægelse til det praktiske Liv givet. Arbejderne fik nu Øjet op for, at det, som det for dem kom an paa, var: den politiske Magt! Vil de Besiddelsesløse have Noget forandret til deres Fordel, maa de se at erobre Statsmagten! Den politiske Magt bliver det Middel, hvoraf det sociale Demokrati tænker at betjene sig. Og saa udvikler sig da de to sociale Partidannelser: paa den ene Side de Besiddende, der ere tilfredse med det Bestaaende, og interesserede i dets Bevaren; paa den anden Side, de Besiddelsesløse, der ere interesserede i at erobre den politiske Magt for ved Hjælp af den at sætte Socialreformen igjennem: — den konservative Socialpolitik ligeoverfor Socialdemokratiet.

Af de i socialpolitisk Forstand konservative Partier er det saakaldte liberale Parti det vigtigste. Naar det betegnes som «konservativt», saa udtales dermed kun, at det ønsker at bevare de givne Tilstande, og nogen Ros eller Dadel ligger der ikke i det nævnte Adjektiv. I en vis Forstand vilde det maaske være nok saa rigtigt at bruge Betegnelsen «konservativ» om dem, der ikke blot arbejde paa en Bevarelse af men ogsaa paa en Videreudvikling af de forhaandenværende Tilstande, i det Øjemed at forebygge Modsigelsen mellem de ydre sociale Former og det indre Liv og Trang til Udvikling; — men disse Partier betegnes i Almindelighed som Reformpartier. Det liberale Parti, der navnlig bestaar af Repræsentanter for den bevægelige Kapital, for Industri og Handel, og for «den dannede Middelstand» (et forøvrigt højest ubestemt Begreb, idet, selv om dets Grænser nedad lader sig fortsætte, dets Grænse opad er aldeles ubestemt) — hylder den rene Smithianisme, Læren om

den uindskrænkede Privatejendom, fordi denne Lære er den fordelagtigste for de Besiddende, for de i økonomisk Henseende Stærkeste. «Som Forsvarer for de Grundtanker, hvorpaa vort ny Samfund hviler, i deres mindst modificerede Skikkelse, er det liberale Parti (der som parlamentarisk Parti kaldes det nationalliberale) uomtvisteligt det mest konservative af alle socialpolitiske Partier.» Tidligere billigede og fremmede hele dette Parti Schulze-Delitzsch og hans Associationsbestræbelser; senere er der dog tildels indtraadt en vis Lunkenhed for «Selvhjælpen»: de store Løfter blev ikke holdt; de store Løfter om, at de Schulze-Delitzsch'ske Foreninger vilde forsone Arbejderne med den bestaaende social-økonomiske Ordning, kunde ikke opfyldes; den Nytte, Arbejderne faktisk drog af Selvhjælps-Foreningerne, var i Forhold til hvad der var blevet lovet, saa mikroskopisk, at Interessen for dem maatte afsvales. «Dette vil Ingen mere nægte, trods al Sympathi for hine almennyttige og i intet Fald skadelige Bestræbelser. Ved Behandlingen af «det sociale Spørgsmaal» blive de jo nu næsten aldrig omtalt, ikke engang som Angrebepunkter, da Ingen har nogen fornuftig Grund til at bekæmpe dem». — Det liberale Parti er altsaa det i socialpolitisk Forstand strengt konservative. Det politiske konservative Parti, der fortrinsvis bestaar af Landejendomsbesiddere, er i socialpolitisk Forstand ikke saa absolut konservativt. Paa Grund af forskellige Misligheder, som Smithianismens Gjennemførelse har paaført Landejendomsbesidderne, have de endog oftere gjort Front mod Liberalismen; de have rejst Anklager mod «den omsiggribende Pengekapitalisme», mod «den vilde Spekulation», mod «de Liberales Afsky for Staten», mod de Liberales «Kosmopolitisme», og de have over-

hovedet ofte gjort Liberalismen til Gjenstand for en skarp Kritik. Men stort videre end til det Negative ere de ikke komne; positive Reformtanker af principiel Vigtighed have de ikke frembragt, og derfor kan der ikke være Tale om at opføre dem blandt Reformpartierne. Som «reaktionære» i socialpolitisk Forstand kunne de politiske Konservative dog heller ikke betegnes; vel pleje Socialdemokraterne at kalde de Besiddende «en reaktionær Masse»; men hvor reaktionær i religiøs og politisk Henseende de Konservative end ere (mærk: Agitationen mod den almindelige Valgret, uagtet denne i Virkeligheden er en yderst konservativ Institution!) — saa ere de det dog ikke i socialpolitisk Henseende; ja socialpolitisk reaktionære Partier ere endog omtrent utænkelige.

De Besiddende ere ikke «en reaktionær Masse», men de kunne betegnes som «en konservativ Masse». Alt er dog ikke stillestaaende i denne Masse; der spores tværtimod hist og her en Bevægelse, — en Bevægelse der gaar ud paa ikke blot at forsvare den bestaaende Ordning men at udvikle den videre. Dels politiske Synspunkter, dels økonomiske Interesser, dels videnskabelige Overbevisninger gjøre sig gjældende. De Reformpartier og de socialreformatoriske Retninger, der opstille ny socialpolitiske Tanker af principiel Betydning, ere: Fremskridtspartiet, det agrariske Parti, de Ultramontane, Statssocialisterne og Kathedersocialisterne.

Fremskridtspartiet er ganske vist oprindeligt en Afart af Liberalismen og repræsenterer sociale Tanker, der ikke væsenligt afvige fra de liberale Grundanskuelser; men det har dog ikke følt sig tilfredsstillet med den rene Smithianisme, og medens de socialpolitisk Konservative slet ikke behøve noget økonomisk Program, da en Hen-

visning til Frihandelslæren er dem nok, har Fremskridtspartiet følt Trang til at udtale sine Fordringer i et bestemt Program. Det tyske Fremskridtspartis politiske Fordringer vedkomme os ikke her; dets Stilling ligeoverfor det sociale Spørgsmaal belyse følgende Sætninger af dets Program:

Formindskelse af Militærbyrderne. Skattebyrdens Fordeling i Overensstemmelse med Skatteevnen; derfor Indskrækning af de indirekte Skatter. Toldtariffens Simplifikation. Opretholdelse af Næringsfrihed, Koalitionsfrihed m. m. De arbejdende Klassers, særligt Lærlingernes almindelige og tekniske Uddannelse. Lovmæssig Anerkjendelse af Selvhjælpsforeningerne. Beskyttelse af Arbejdernes Liv og Sundhed. Bestemmelser om Kvinde- og Børnearbejde, Fabrikordning, industrielle Voldgiftsdomstole og Arbejdskamre. Reform af Aktielovgivningen; Gründernes Ansvarlighed; virksom Kontrol fra Aktionærernes Side.

Karakteristisk for Fremskridtspartiet er dets Bestræbelser for at vinde Arbejderne (Max Hirsch's «Gewerkvereine») og dets ivrige Kamp mod Socialdemokratiet.

Medens Fremskridtspartiet, i politisk og i socialpolitisk Henseende, staar paa venstre Side af Liberalismen, gaa Agrarierne eller «Steuer- und Wirthschaftsreformer» — som deres officielle Navn lyder — i socialpolitisk Henseende endnu længere tilhøjre end de politisk Konervative. Partiet, der omfatter mange af de ældste Adelsfamilier med Navne af bedste Klang, er ikke som Fremskridtspartiet et selvstændigt politisk Parti, men nærmest et økonomisk Parti med socialpolitisk Tendens. Det vil beskytte Grundejendommen imod Liberalismens Tilbøjelighed til overvejende at skjærme om den bevægelige

Kapital. Dets Program indledes med en Bemærkning om, at den økonomiske Ordning skal hvile paa «et kristeligt Grundlag», og indeholder bl. A. følgende Sætninger:

Skatterne skulle fordeles ligeligt, saaledes at den nu overbebyrdede Grundbesiddelse og det redelige Arbejde fritages for endel af sine nuværende Byrder. Den Dobbeltskatning, der ligger i Grund-, Bygnings- og Næringskatten, skal fjernes. Renteindkomst skal beskattes højere end Arbejdsindkomst. Imod Pengekapitalens Omgaaen af Beskatningen skal der tages virksomme Sikkerhedsforholdsregler. Det absolute Frihandelssystem er uigjennemførligt; det nationale Arbejde og Produktion bør beskyttes. Børsskat og Beskatning af udenlandske Værdipapirer er absolut nødvendig. I Jernbanevæsenet skal en billigere og sikrere Statsdrift træde i Stedet for Aktiedrift. Ophevelse af Banknote-Privilegier. Reform af Aktievæsenet; Forholdsregler mod de moralske og økonomiske Farer ved Gründernes utilstrækkelige Ansvarlighed. Revision af Næringsloven. Loven skal anvise en Form for Kontrakter mellem landlige Arbejdsgivere og Arbejdere, der virksomt beskytter begge Parter. Landejendomsbesidderne skal der indrømmes en efter dem afpasset Gjældsform og en med tyske Sæder stemmende Arveret.

Agrarierne ville altsaa have, at det økonomiske Samfund skal hvile paa et «kristeligt Grundlag». Maaske er det derfor, at de rase saa voldsomt mod «das Judenthum». Dog kan Grunden ogsaa være den mere personlige, at saamange af Landejendomsbesidderne staa i et trykkende Gjældsforhold til jødiske Kapitalister. Sikkert er det i ethvert Tilfælde, at der i Tyskland er opstaset et i andre Lande ukjendt «Jødespørgsmaal»,

og at Agrarierne specielt have taget sig af det. Det er navnlig i de senere Aar, efter Milliardbevægelsen og Gründerperioden, at dette Spørgsmaal bliver mere og mere diskuteret i Tyskland. Man udtaler først Frygt for, at Jøderne, en fremmed Nation, med væsenligt kosmopolitiske Tendenser, efterhaanden skulle fortrænge den ægte tyske Aand og Moral; og denne Frygt næres navnlig i Berlin og Egnene østligt for Elben, hvor Jøderne ere saa talrige; men Frygten synes temmelig ugrundet. Man udtaler dernæst sin Uvilje imod den Behændighed, hvormed Jøderne have vidst at koncentrere Pengemagten i deres Hænder, og er bange for, at den germanisk-kristelige Majoritet skal blive økonomisk afhængig af og skatskyldig til den jødiske Minoritet; og det lader sig ganske vist heller ikke benægte, at Jøderne gennemgaaende ere mere behændige end de Kristne, men Forholdet synes dog endnu ikke at have antaget en saadan Karakter, at Agrarierne ere berettigede til at indføre et nyt «socialt Spørgsmaal», Jødespørgsmaalet.

Foruden at hævde «det Kristelige» søge Agrarierne navnlig at værne om Landejendomsbesiddernes Interesser, og ønske endelig Forholdet mellem Arbejder og Arbejdsgiver ordnet ved Lov. Endnu mere vidtgaaende Forslag opstilles af de Ultramontane. Den afdøde Biskop i Mainz, Frih. v. Ketteler, var tidligere Ordfører for de ultramontane Socialreformatorer; men det egenlige katolsk-sociale Program maa endnu søges i den Tale, Domkapitular Moufang d. 27. Fbr. 1871 holdt for sine Vælgere i Mainz. Her findes følgende Sætninger:

Staten maa tage sig af de fattigere Klasser ved Beskyttelseslove, ved Pengeunderstøttelser, ved Formindskelse af Skatte- og Militærbyrden, ved Indskrænkning af Kapital-

magten. Beskyttelse af Arbejderforeninger. Lovmæssig Ordning af Arbejdstiden, Lønningsforholdene, Kvinde- og Børnearbejdet. Stats-Pengeunderstøttelse til Produktionsforeninger og lignende Foretagender, der have det Formaal at gjøre Arbejderne selvstændige. Kirken skal fremme socialpolitiske Øjemed ved at præke Kjærlighedens Aand, ved at udøve og lære at udøve det Gode, ved at styrke Haabet om et bedre Hinsides.

Den katholske Kirke har ganske vist arbejdet med en ingenlunde almindelig Iver for at fremme Arbejdernes Vel. Langt ligegyldigere ligeoverfor den sociale Bevægelse har den evangeliske Gejstlighed forholdt sig. For nogle Maaneder siden have dog flere af dennes Medlemmer i Forening med andre orthodoxe Protestanter dannet et «kristeligt socialt Arbejderparti» og stiftet et Blad, kaldet «Statssocialisten». I de liberale Blade betegnes dette Partis Medlemmer som «Mucker». Scheel har en modsat Opfattelse; men til at inklade os paa hans Betragtninger over Statssocialisterne og de Kristeligt-Sociale have vi saa meget mindre Grund, som vi alt tidligere tilstrækkeligt udførligt have belyst denne Art Socialisme.*)

Af Scheels Udtalelser om Kathedersocialismen skulle vi kun anføre, at han nærer Tvivl om Hensigtsmæssigheden af Stiftelsen af Eisenacher-Foreningen, og at han tager Kathedersocialisterne i Forsvar ligeoverfor den Beskyldning, at de ved deres Kritik af den bestaaende Samfundsordning skulde have befordret den socialdemokratiske Bevægelse, — en Beskyldning der jo er bleven fremsat bl. A. af Bamberger i hans i forrige Hefte omtalte

---

*) Nationaløkon. Tidsskrift XI, 157 fg.

Bog. Overhovedet har deres Indflydelse paa Socialdemokraterne aabenbart været lig Nul.

Blandt de radikale Partier finde vi det socialdemokratiske, Internationale, det kommunistiske og de bakuninske Anarkister. Hovedpersonerne ere Lassalle og Marx. Hovedtankerne ere Ophævelsen (ved Hjælp af Produktionsforeninger) af en egenlig Arbejderstand, Arbejderbevægelsens kosmopolitiske Karakter og dens kommunistiske Maal, Forlangendet om en Omdannelse af Familieforholdene og af Ejendomsforholdene. Vi finde ingen Anledning til at dvæle ved, hvad Scheel meddeler herom. Naturligvis har han Ret, naar han udtaler, at man maa mangle alt Kjendskab til den sociale Historie, naar man mener — hvad faktisk mange «praktiske» Folk mene —, at Socialdemokratiet kunstigt er skabt af nogle faa Personer, og at man derfor, naar man expederer «Førerne» enten ud af Landet eller ind i Fængsler og lignende Opholdssteder, er færdig med Socialdemokratiet. Socialdemokratiet er et Vidnesbyrd om Sygdom i Samfundslegemet, og det lader sig desværre lige saa lidt som andre Sygdomme tilintetgjøre ved dialektiske Gjendrivelseser. Hverken ved Hjælp af dem eller ved at fjerne de revolutionære Personligheder, men kun ved at bekæmpe de i Samfundsforfatningen liggende Aarsager, ud af hvilke Sygdommen har udviklet sig, vil man kunne faa Bugt med denne. —

Ligeoverfor det moderne Samfunds to store Ideer, Frihedens og Lighedens, indtager Liberalismen en Stilling, Radikalismen en modsat, og de socialreformatoriske en Mellemstilling, en Mæglerstilling. Efter den Maade, hvorpaa Liberalismen opfattede Friheden, gjaldt det i størst mulig Grad at værne om Individualismen, og navnlig blev

i dette Øjemed Privatejendomsretten stærkt accentueret. Ligheden fik for Liberalismen egenlig ikke nogen selvstændig Tilværelse, idet den kun blev en formel Lighed, en «Lighed for Loven», en Indrømmelse af samme formelle Frihed til Alle; for nogen anden Lighed end den blot formelle kunde de Besiddende heller ikke have nogen dybere Interesse. — De radikale Partier lægge derimod Hovedvægten paa Ligheden. Friheden og Ligheden ere ikke forenelige efter den Maade, hvorpaa de Liberale opfatte disse Begreber: de Liberales Frihed modarbejder i Virkeligheden Ligheden; Liberalismens Frihed medfører faktisk, at de fra tidligere Tider overleverede og endnu bestaaende sociale Uligheder, Besiddelses-Uligheder og Erhvervs-Uligheder forstærkes; thi en saadan formelt lige Frihed vil bevirke, at den Stærkere fortrænger den Svagere og tilintetgjør ham; men naar Uligheden saaledes stedse tager til, frembringes der en med Friheden uforenelig Tilstand: Friheden bliver illusorisk. Paa Ligheden maa der derfor navnlig lægges Vægt, og derfor er det ikke rigtigt, saaledes som Liberalismen, at gaa ud fra Individet og at søge at omgive de individuelle Interesser med Garantier; men man maa gaa ud fra det Hele, fra Samfundet og fra dets Organ, Staten, der maa holde Individet indenfor Skranker, fastsætte Indholdet af dets Frihed og virke for Ligheden. — Saaledes ræsonneres der fra radikal Side, og nægtes kan det heller ikke, at Frihed og Lighed under Liberalismen ikke er kommet de Besiddelsesløse til Gode i samme Grad som de Besiddende. Et oppositionelt Parti, der protesterer imod Liberalismens Frihed og Lighed og fordrer en ny, mere tidssvarende Formulering af disse Begreber, er for saa vidt berettiget; — men deraf følger rigtignok ikke uden Videre, at Nu-

tidens Socialdemokrati er livskraftigt. Den socialdemokratiske Tanke: at vinde politisk Magt for ved Hjælp af den at sætte sociale Reformer igjennem, — kan man bekæmpe fra konservativ Side, men maa dog indrømme, at den i og for sig ikke kan siges at være uskikket til at skabe et livskraftigt Parti. Nej, Mangelen ved Nutidens Socialdemokrati ligger deri, at det saa godt som udelukkende giver sig af med Angreb paa det Bestaaende, altsaa deri at det næsten er et rent negativt Parti; thi de Fremtidsideal, Marx har udkastet, ere i ethvert Fald saa fjerne, at de ikke kunne give Partiet et for den nærværende Tid brugbart positivt Grundlag at holde sig paa. Saaledes som Socialdemokratiet for Tiden ledes, hides det enten henimod en Revolution, der vil mislykkes, eller ogsaa maa det trække sig tilbage for et andet oppositionelt, omend ogsaa socialdemokratisk Parti med klarere Maal og mere praktiske Ideer. Saaledes som de radikalt socialistiske Partier for Tiden arbejde kunne de ikke gennemføre positive Reformer men kunne kun samle og ophidse de utilfredse Elementer. De kunne vel voxe i Omfang, men de kunne ikke længe holde sig paa deres nuværende Grundlag; de maa antage et nyt, eller give Plads for andre oppositionelle Partier.

Af de i det Foregaaende omtalte social-reformatoriske Partier tager det agrariske sig lidt for eksklusivt af en enkelt Interesse, Landejendomsbesidder-Interessen. Fremskridtspartiet, derimod, tager sig af de Besiddelsesløse, Arbejderne, overhovedet de økonomisk Svage, men søger samtidigt saavidt muligt at hævde det liberale Standpunkt og at holde sig borte fra alt «Socialistisk», om det end søger at «organisere Individualismen», at tilvejebringe Fabriklovgivning og andre socialistiske Indskrænk-

ninger af Privatejendommen. Det andet Reformparti, der tager sig af de Besiddelsesløse og Arbejderne, det katolske Parti, er ikke saa bange for Socialismen. Ja, det har vist endog nærmet sig Socialisterne mere end mange af dets Medlemmer i Hjertet billige; thi man kan ikke godt antage, at alle de Elementer, hvoraf det katolske Parti for Tiden er sammensat, vilde være tilbøjelige til at fastholde en saa afgjort fjendlig Holdning ligeoverfor Liberalismen som Partiets nuværende, naar politiske Oppositionshensyn ikke forbød dem at virke sammen med de regerende Partier. Disse «socialreformatoriske Partier» saavel som det med det sidstnævnte beslægtede statssocialistiske betegner Scheel som «udviklingsdygtige» og spaar dem en Fremtid. En saadan kan han derimod ikke indrømme den rent konservative Liberalisme.

A. P.
